

УДК 821.21

DOI 10.24412/2413-2004-2023-3-89-96

**БОЗТОБИ МУШКИЛОТИ РЎЗГОР
ДАР ПУБЛИЦИСТИКАИ
ЛОИҚ ШЕРАЛИ**

**ОТРАЖЕНИЕ БЫТОВЫХ
ПРОБЛЕМ В ПУБЛИЦИСТИКЕ
ЛОИКА ШЕРАЛИ**

**REFLECTION OF HOUSEHOLD
PROBLEMS IN LOIQ SHERALI'S
PUBLICISM**

Рачабов Боҳир Мукаммилович, н.и.ф., дотсенти
МДТ “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи
Бобоҷон Ғафуров”, (Хуҷанд, Тоҷикистон)

Раджабов Боҳир Мукаммилович, канд. филол.
наук, доцент ГОУ «ХГУ им. академика
Б. Гафурова» (Худжанд, Таджикистан)

Rajabov Bohir Mukammilovich, candidate of
philological sciences, Associate Professor under
the SEI “KhSU named after acad. B.Gafurov”
(Khujiand, Tajikistan) **e-mail:** bohir-1988@mail.ru

Масъалаҳои зиндагии модииву маънавӣ дар осори публицистии шоири тавонои нимаи дувуми садаи XX Лоиқ Шерали баррасӣ шудааст. Дар асоси таҳлили силсилаи мақолаҳои аввалини Л. Шерали оид ба бозтоби анъанаҳои миллӣ хулоса шудааст, ки онҳо дар роҳи эҳё, гузариши расму ойин ва ҷашну маросимҳои миллии тоҷикон дар посух ба талаботи он замон таъсири назаррас гузоштаанд. Лозим ба таъкид аст, ки адиб дар аксари мақолаҳои дар давраи бозсозӣ таълиф карда аст, аз бӯҳрони шадиди иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ сухан меронад ва бозсозиро барои ҷомеаи шӯравӣ зарурӣ мешуморад. Л. Шерали бештар сари масъалаҳои мубрами зиндагии иҷтимоӣву маънавии миллату ватан андешида, доимо таъвиқ кардааст, ки мардум, хоса аҳли зиё дар роҳи сохтани дунёи маънавии худ бештар ба тафаккур раванд ва посухи дардҳои дармони ҷомеаро биёбанд.

Калидвожаҳо: эҷодиёти Лоиқ Шерали, бозсозии горбачёвӣ, равандҳои фарҳангӣ, публицистика, расму оинҳои миллӣ, анъанаҳои мардумӣ

Рассматриваются проблемы материальной и духовной жизни в публицистическом творчестве великого таджикского поэта второй половины XX века Лоика Шерали. На основе анализа первой серии статей Л. Шерали, посвященной восстановлению национальных традиций, делается вывод, что они оказали существенное влияние на возрождение и распространение национальных ритуалов и обрядов таджиков в ответ на потребности того времени. Подчеркивается, что в большинстве статей, написанных в период перестройки, поэт говорит о разразившемся остром социальном, экономическом и политическом кризисе и считает горбачёвскую перестройку необходимой для советского общества. Л. Шерали много думал об актуальных проблемах общественной и духовной жизни нации и страны, постоянно призывал народ, особенно интеллигенцию, больше думать о формировании собственного духовного мира и искать ответы на актуальные проблемы общества.

Ключевые слова: творчество Лоика Шерали, горбачёвская перестройка, культурные процессы, публицистика, национальные обряды и ритуалы, национальные традиции

The article deals with the issues concerned with material and spiritual life in the journalistic works belonging to the pen of the powerful poet who lived in the second half of the 20th century - Loiq Sherali. While considering L. Sherali's first series of articles devoted to the restoration of national traditions, the author of the article came to the conclusion that they had a significant impact on the revival, expansion of national rituals and ceremonies of Tajiks in response to the needs of that time. It is noted that the poet speaks about fast developing social, economic and political crisis in majority of articles written in the period of transformation (perestroyka), and

considers Gorbachev's transformation (perestroika) very needed for the Soviet community. L. Sherali thought more about the actual issues beset with social and spiritual life of the nation and country, and constantly encouraged the people, especially the intellectuals to think more in the way of the formation of their own spiritual world and to find answers to the problems the society faced.

Keywords: *creativity of Loik Sherali, Gorbachev's transformation (perestroika), cultural processes, journalism, national rites and rituals, national traditions*

Аз таҳлили авзои иҷтимоӣ ва равандҳои фарҳангии нимаи дувуми асри XX натиҷаҳои муҳим ба даст меоянд. Муҳаққиқон андеша доранд, ки ҳаёти иҷтимоии нимаи дувуми солҳои 50-уми асри XX ба муҳтавои фаъолияти адибону публитсистон ва мундариҷаи осори онҳо дигаргунӣ ворид кард. Аз ин ҷиҳат дар адабиёт, публитсистика ва нақди солҳои 60-80-уми асри XX давраи нави ҷустуҷӯ оғоз ёфта, дастовардҳои намоёне ба вучуд омад, ки дар нимаи дувуми солҳои 80-ум ба авҷи аъло расид. Омилҳои сиёсӣ ва иҷтимоӣ ба фазои публитсистика ва адабиёти бадеӣ насими тоза оварда, дар ҳаёти сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии шӯравӣ дигаргуниҳои назаррас рух доданд.

Табиист, ки ин падида ба инкишофи публитсистикаи муосир таъсири босамар расонид. Публитсистон бо истифода аз вазъи мавҷуда воқеаву рӯйдодҳои мушаххаси ҳаёти ва ҳодисаҳои муҳими рӯзмарраи зиндагиро мавриди таҳлилу муҳокима қарор доданд. Онҳо кӯшиш ба ҳарч доданд, ки ба масъалаҳои мубрами ҳастии иҷтимоиву маънавии халқ таваҷҷӯҳ кунанд. Ҷасорати фавқулодаи баъзе аз рӯзноманигорону публитсистон имкон фароҳам овард, ки бисёр аз масъалаҳои иҷтимоӣ дар меҳвари таълифоту гузоришоти онон мақоми хосеро касб намояд. Мақсади муҳими адибону публитсистон азизу муътабар доштани фарҳанги миллӣ ва арзишҳои суннатии гузашта буда, солим гардонидани муҳити маънавии иҷтимоӣ, ҳифзи ворисият, муқаддас доштани забон ва номгузорӣ, арҷ гузоштан ба фарҳангу тамаддуни миллӣ, нав кардани зухуроти зиндагӣ ва моҳияти маънавии он бо тобишҳои гуногуни фаҳмиши таърихиву фалсафӣ ва публитсистӣ ифода шудаанд. Дар осори публитсистии ин давра ба масъалаҳои мубрами шахрдорӣ, иқтисоду саноат, ҳифзи муҳити зист ва ғайра низ таваҷҷӯҳи хоса сурат гирифтааст.

Яке аз вазифаҳои публитсистикаи ин давра ба авҷу ҳадди камол расонидани анъанаҳои муносибат ба мероси аҷдодии тоҷикон ва, ба ин васила, падида овардани таҳаввули ҷиддӣ ва сифати тоза дар матбуоти муосири тоҷик маҳсуб мешавад. Дар навиштаҳои публитсистони тоҷикии ин давра масъалаи ворисият ва ҳофизаи таърихӣ бо мақоми иҷтимоӣ ва шахрвандии насли ҳамзамон омезиш ёфтаанд, ки дар ин роҳ саҳму дастовардҳои Л. Шерали хеле назаррасанд.

Силсилаи мақолаҳои аввалини Л. Шерали ба бозтоби анъанаҳои миллӣ бахшида шуда, дар роҳи эҳё, густариши расму ойин ва ҷашну маросимҳои миллии тоҷикон дар посух ба талаботи замони таъсири хос гузоштаанд. Рӯй овардан ба ин масъалаҳо дар он давраи муносибат ба суннатҳои кӯҳани халқ, интишор ва авҷи ғояҳои интернационализми байнимиллии шӯравӣ қолабшикание буд.

Аз мақолаи “Дар боби анъана ва русуми нав” (1967) садои эътироз аз нуқсу норасоии ҳаёти иҷтимоиву фарҳангии кишвар ба гуш мерасад. Дар он аз анъанаи тӯйи арӯсӣ, тӯйи сурх (қомсомолӣ), хатнатӯйӣ ва маросими дафн сухан рафтааст. Ин гузориш дар замоне, ки ба таъбири муаллиф “халқи тоҷик маданияти бузурги худро боз ҳам неқномтар кард, дар қатори дигар халқҳои Иттиҳоди бузурги Шӯравӣ соҳиби иқтисодиёт ва санъату маданияти шукуфон гардид”, аҳаммияти бештари ғоявӣ пайдо кардааст. Муаллиф бар ин андеша аст, ки “ҳам аз тӯйи сурх, ҳам аз тӯйи миллӣ унсурҳои зебо ва хушрамзро интиҳоб карда, ба ҳам омехта як тӯйи пуршукӯҳе бояд офарид” [4].

Дар мақола омадааст, ки ба қору вазифа бемаъсулият набошанд, зеро бетафовутӣ дар чомае зухуроти номатлуб ба бор меоварад: “Аз ҳамаи расму таомули анъанавии миллӣ унсурҳои бемаъниро дур карда, бо сифатҳои нава, ки имрӯз худи зиндагӣ пешниҳод кардааст, оро додан лозим аст. Лекин ҳамаи ин қорҳо бояд ба мафкура, рӯҳия ва кайфияти халқ, ба ҳештаншиносӣ ва шахсияти умумии ӯ асос ёбад. Халқро омӯхтан, доништан ва шинохтан лозим. Ибтидои ҳама чиз аз ӯст ва бар ӯст” [4].

Дар мавриди пасдошти анъанаҳо Л. Шералӣ чунин навиштааст: «Дар шаҳрҳо ва деҳаҳои тоҷикнишин одати басо муҳтараме поя дорад. Масалан, пас аз вафоти падар ё модар, хоҳар ё бародар фарзандон ва пайвандон, агар тавонанд ҳар яке алоҳида, агар натавонанд, яқоя ба хотири марҳум оши худой медаханд. Мардум оши худоиро хӯрда, ба зиёрати ӯи марҳум мераванд, ӯро ба некӣ ёд меоранд, сифатҳои ӯро ном мебаранд ва, албатта, чанд оят ҳам мехонанд. Ин таомули гаронмояст ва мо бояд онро идома диҳем, мо оят хонда наметавонем, ҳатто намедонем, аммо чун фарзанд зиёрат мекунем... Оши худой ҳам ба маънои миллӣ маҷлиси ёдбуд аст. Дар баъзе районҳо роҳбарон маросими оши худоиро наҳ зада, гоҳо манъ ҳам мекунанд. На! Чӣ тавр метавонед ёд ва шод кардани арвоҳи мурдагонро нагузоред?! Мо бояд ин маросимро ба дараҷаи баланди анъанавии ниёгон гузаронем ва он ҳамчун маҷлиси ёдбуд ба нақша гирифта шавад».

Андешаҳои Л. Шералӣ оид ба тарзи гузаронидани маросимҳои тӯй ва дафн, ободии қабристонҳо ба мафкура, рӯҳия ва кайфияти халқ созгор аст. Ин мақолот баёнгари онанд, ки Л. Шералӣ бо ҳасрати ғавқулода ба мавзӯҳои миллату ватан рӯ оварда, мактаби ҳосеро ба вучуд овардааст. Ин мактаби ҳасрат ва пайкори ватандӯстӣ дар матбуоти тоҷик минбаъд низ ҷараён гирифт. Зеро, ки «қадамҳои устувори ӯ дар ҷодаи худшиносиву ҳудогоҳии таърихӣ ва ифшои дарди миллат дар адабиёти мо бесобиқа буданд».

Дар «Ҷамоли Суғдиён», ки мақолаи ҳаммуаллифӣ бо рӯзноманигори шинохта Отахон Латифӣ буда, аввалан дар рӯзномаи «Комсомольская правда» (4-уми январи соли 1969), сипас ба забони тоҷикӣ дар рӯзномаи «Комсомоли Тоҷикистон (10-уми январи соли 1969)» ба нашр расидааст, боз ҳам масъалаи меросбарӣ мавриди андеша қарор гирифтааст. Муаллифон аз боби вазъи ҳароби ёдгориҳои таърихии водии Зарафшон, аз ҷумла шаҳру ноҳияҳои Панҷакент, Исфара, Ҳисор ва дигар минтақаҳои таърихӣ масъала ба миён гузоштаанд. Нерӯи публитсистии мақола аз он ҷиҳат пурқувват аст, ки дар он муносибати ҳукуматҳои маҳаллӣ мавриди интиқоди саҳту шадид қарор гирифтаанд. Аз ҷумла, тасмими нодурусти ҳукуматдорони маҳаллии Панҷакент дар робита ба муносибаташон ба ёдгориҳои таърихӣ яке аз нуктаҳои танқидии мақола мебошад. Дар як ҷойи мақола сухан аз ҳароб шудани долоне рафтааст, ки бо кӯшиши бостоншинос А. Исҳоқӣ аз зери хок ёфт шуда, деворҳои минуранг буд. Бино ба андешаи дардолуди муаллифон «олимон ҳанӯз шохнишини қасро саропо тоза накардаанд, аммо роҳбарони шаҳри Панҷакент дар он ҷо манҷаниқи обкашӣ сохтаанд. Ҳол он ки манҷаниқро аз қаср дуртар сохтан мумкин буд ва барои он 20 метр дуртар ҷойи мувофиқе ҳам ҳаст!» [5, с.3].

Муаллифон рафти қорғузориҳои идораи шаҳрдорӣ Панҷакентро саҳту пуршиддат ва бо ҳасрат танқид кардаанд: «Аз як тараф, барои сайёҳон меҳмонхона месозанд, аз тарафи дигар, ёдгориҳои меъмории қадим ҳароб мешаванд. Мақбараи сипаҳсолори назми форсу тоҷик Абӯабдулло Рӯдакӣ, ки даҳ сол пеш сохта буданд, рӯ ба ҳароби ниҳодааст...» [5, с.3].

Мақолаи “Қадри ёдгориҳо” (1969) низ дар дарки ин мавзӯ арзиши бештар дорад. Дар он роҷеъ ба муносибат ба ёдгориҳои таърихӣ, аз ҷумла пайкараву муҷассамаҳои фарзандони таърих ва замон дар Тоҷикистон баҳсу мунозира шудааст. Муаллиф пайкараҳои ашҳоси барӯмандро умуман қобили қабул доништа, аммо муносибати хушқу ғайриусулиро дар ин самт нақӯшишу мазаммат менамояд ва дар ин маврид менависад: “Дар Тоҷикистон зиёда аз

хазор ёдгории таъриху маданият ҳастанд, аммо дар рӯйхати Чамбияти муҳофизати ёдгориҳо фақат 650-то зикр мешаваду бас. Табиист, ҳар ёдгорию, ки аз рӯйхат афтодааст, вайрону валангор шудааст ва касе ба онҳо чашми иноят намедӯзад” [6].

Дар ин маврид сухан аз ҳоли табоҳи силсилаи қалъаву мадрасаҳои Ҳисор, Ёротеппа, Хучанд, Исфара, Регар, Қўргонтеппа, Колхозобод, Шаҳритуз ва ғайра рафтааст. Ба андешаи муаллиф “Ёдгориҳо хунари фарзандони халқи мо мебошанд, дар нақшо ва рангҳои онҳо завқу салиқа, орзуо умед ва нодиракориҳои устодони меъмор сабт шудааст. Дар ҳар манора гурур ва сарбаландии мардони хунар дарҷ шудааст. Пас, онҳоро мо бояд зеботар ва пуршукӯхтар пардоз диҳем, то рӯҳи ниёгон ва насли оянда аз мо ризо бошад!” [6].

Мақолаи “Ҳақиқат ғалаба мекунад!” (1980) дар бораи сафари кории Лоик Шералӣ ба Ҷумҳурии Афғонистон ва нақши робитаҳо дар дӯстиву ҳамкориҳои судманди Иттифоқи Шӯравӣ бо ин кишвар нақл мекунад. Муаллиф рочеш ба иштироки худ дар мушоираи байни шуарои шӯравиву афгон, дӯстиву алоқаи фарҳангии ду кишвар, наشري ашъори шоирони афгон дар интишороти Тоҷикистон, аз ҷумла маҷаллаи “Садои Шарк”, ташкили рӯзҳои маданияти Афғонистон дар СССР изҳори андеша ва назар кардааст. Ҷанбаи публицистии мақола нерӯманд буда, муаллиф бар он бовар аст, ки “ақлу хирад ва адолат ғалаба мекунад. Қувваҳои сулҳдӯсти сайёра ба империалистон роҳ намедиҳанд, ки тухмату бухтон ва иғвогариро барои афрӯштани оташи ҷанги нави ҷаҳон истифода баранд. Муттаҳидии зичи тамоми қувваҳои сулҳдӯст, дӯстии мустақамшавандаи СССР ва Афғонистон гарави ин аст” [7].

Дар масъалаи тарғиби дӯстии халқҳо мақолаи “Ширу шакар” низ аз аҳамият холи нест, ки дар бораи рӯзҳои адабиёт ва санъати Тоҷикистон дар Ўзбекистон нақл мекунад (8, с. 34-36). Дар гузориши мухтасари “Ду кӯчаи Мирзо Турсунзода” (1982) сухан дар бораи он рафтааст, ки дар Доғистон ду кӯча ба эҳтироми устод Мирзо Турсунзода ба номи ӯ гузошта шудааст [9, с.3].

Дар таълифоти публицистии Л. Шералӣ масъалаҳои муҳим ва мубрами рӯз мақоми хосаву ҷудоғонаро доранд. Яке аз онҳо ба масъалаи тақсимкунии ноҳияи Панҷакент дар охири солҳои 80-ум ва аввали 90-уми асри ХХ бахшида шудааст. Ин баҳс аввалан дар рӯзномаи ноҳиявии «Зарафшон» оғоз гардид. Л. Шералӣ дар посухи номаҳои зиёди мардум мақолаеро таҳти унвони «Ҷудо шавем, ё ба ҳам оем?» (1990) таълиф карда, ба як қатор масъалаҳои тавзеҳталаб посух додааст.

Дар ин мақола қабл аз ҳама сухан аз бухрони шадиди иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ меравад. Ҳарчанд раҳой аз бухрон мушкилоти зиёде дорад, аммо муаллиф бар он назар аст, ки “беш аз пеш мардум барои зиндагии инсонвор талош меварзанд ва барои озодиҳои демократик мезананд”.

Дар ин мақола муаллиф бар он назар аст, ки “бозсозӣ бешак чашми моро то ҳаде боз кард то ба худи рӯзгори худ воқеъбинона нигарем... Дидем, ки ҳама он ҳасаноте, ки ба мо таълиф мекарданд ва рӯзгори моро муболиғаомез муаррифӣ мекарданд, лофу габофе беш набудааст...” [14] Дар идомаи матлаб боз ҳам таъкид бар он дорад, ки “бозсозӣ барои ҷомеаи мо хеле зарурист ва мардуми мо ба ин ниёз доранд”

Л. Шералӣ ҳам дар замони бозсозӣ мисли дигар зиёиёни даврон дар роҳи расидан ба “зиндагии беҳтар ва барои рӯзгори ободтар” саъй карда, “барои аз сар бадар кардани рӯҳияи ғулумӣ ва раҳой ёфтани аз ҳама гуна қолабҳои маъмулӣ ва чорҷӯбаҳо” размиданро талқин кардааст, ки оҳангҳои пуршиддати публицистонаи ҷанговар дорад.

Дар мақолаи “Ҷудо шавем, ё ба ҳам оем?” аз боби офатҳои гарони ба сари миллат омада сухан рафта, маҳрумӣ аз марказҳои тамаддун, ҷудой аз мардуми ҳамзабону ҳамхун, тағйири хат ва қатъи робита бо собиқаи фарҳангӣ сабабҳои он доништа шудааст.

Дар ин таълифоти Л. Шералӣ шеваи корбарии давраи шӯравӣ мавриди интиқод қарор гирифтааст: “Соҳтмони давлати шӯравӣ аз боло то ба поён бар асоси якҷоқимиятӣ таркиб ёфта ва аз марказ то ҷумҳурӣ ва аз ҷумҳурӣ то вилоят ва аз вилоят то ноҳияҳо ва маҳалҳо яке аз болои дигаре ҳукумат мекард ва ҳар қадар поёнтар то мардуми бечора мерасид, “қудрати” ин идорат бештар ва заҳмати мардум афзунтар мегашт. Ҳама азобу душворӣ боз ба сари мардуми заҳматкаш ва бенаво меомад... Гоҳо меандешам: Чаро дар кишвари мо ин қадар вазоратҳову муассисоти идорақунанда зиёд аст? Оё зарурати мавҷудияти ин қадар муассисот аз миён нарафтааст?» [14].

Дар публитсистикаи Л. Шералӣ теъдоди зиёди вазирону ҷонишинон ва ходимонашон, ки маоши зиёд мегиранд, сатҳи зиндагии ғарибонаи мардум, саросемақорӣ ва шитоб дар марзбандии ноҳияҳо “бе он ки муҳити ҷуғрофӣ ва шароити иқтисодиро ба назар бигиранд”, мавҷуд набудани марказе, ки мардумро бо эҳтиёҷашон таъмин кунад, қиссаи талхи кӯчонидани мардуми болооби Зарафшон – яғнобиён ва масҷоҳиён ва натиҷаҳои фоҷиаангези ин кӯчбандӣ мавриди гуфтугӯ қарор гирифтааст.

Мақолаи «Дар дуруҳа» (1987) оид ба вазъи нобасомон ва носозгори муҳити солҳои 80-уми асри ХХ дар сари анъанаҳо ва арзишҳои мазҳабӣ баҳс мекунад. Муаллиф бо ҷасорати том ба ҷанбаҳои мазҳабии рӯзгори он замон дахл карда, силсилаи муаммоҳои баҳсангези ҷомеаро ба миён гузоштааст, аз ҷумла дар он сухан дар бораи танқиди расму таомулҳои кӯхнаи динӣ ва муносибати аҳли ҷомеа бо анъанаҳои мазҳабии нав, ҷигунагии маросимҳои тӯй ва ғайра аз назари замон ва мазҳаб меравад. Дар масъалаи расму анъанаҳо дар мақола нуқтаи назари муфид дар робита ба муносибати аҳли замон баён шудааст. Масалан, муаллиф муътақид аст, ки “мо ҳанӯз амсилаи нави замонавии ҷанозаро насохтаем, то даъво кунем, ки ҷойи расми кӯхнаро бигирад. Аҷибтар он аст, ки ташкилотҳои партиявӣю советӣ фақат ба маросими дафни одамони номдор, шоиста, ҳизбӣ, арбобони санъату маданияту адабиёт назорат мекунад, дигар одамони оддиро ҷӣ тавр мегӯронанд, парвоя надоранд” [9].

Яке аз масъалаҳои асосӣ дар мақола муносибат ба дини ислом ва дарки хусусиятҳои дин дар замони муосир мебошад. Дар он муаллиф авҷ гирифтани майли диндориро дар байни ҷавонони деҳот мавриди гуфтугӯ қарор додааст [2-1, с. 148-153].

Доир ба ин мақола профессор У. Ғаффоров навиштааст, ки “дарчи мақолаи Лоик Шералӣ парда аз болои баъзе «мавзӯҳои мамнуъ» бардошт. Зимни муҳокима одамони гуногунсолу мухталифқасб дарди дили худ, вазъи кунунии расму оинҳо, ҳусну қубҳи онҳоро дар маҳалҳои он ба қалам меоварданд, паҳлӯҳои дигари он проблемаҳоро равшан месохтанд” [1, с. 27].

Дар мақолаи Л. Шералӣ «Байтҳои ҳуснафзо» (1983) зери рубрикаи «Дар боби шаҳрсозӣ ва шаҳрдорӣ» масъалаҳои шаҳрдорӣ ва ободии он мавриди гуфтугӯ қарор гирифтааст. Ин навишта маҳсули сафарҳои пайвастаи эҷодии Л. Шералӣ ба шаҳру навоҳии ҷумҳурӣ буда, дар он хитобаву даъват ва шиорҳои якнавохту обшуста ба мисли «Марҳамат ба райони... ба шаҳри... ба колхозии...» интиқод шудааст. Ў пурсише пеш мегузорад, ки «чаро чунин якнавохтӣ ва якрангӣ рух додааст ва чаро мо «марҳаб», «хуш омадед», «хуш омадед, сафо овардед», «хайра мақдам», «нури дида – тоҷи сар» ва амсоли инҳоро фаромӯш кардаем?» [10].

Ў пешниҳод кардааст, ки ба сарҳадҳои шартӣ вилояту шаҳр, ноҳияву шаҳрак, деҳқадаву хоҷагӣҳо байтҳои ҳуснафзо сабт шаванд, ки махсусияти он ҷойҳоро бозгӯ карда тавонад ва ҳам вурудгоҳи маънавии он маҳал бошад?! Аз диди Лоик «дар вурудгоҳи Душанбе, Хучанд, Қӯрғонтеппа, Қӯлоб ва дигар шаҳру ноҳияҳо агар байте бинависем, ки «ҷеҳраи» он макон ва эҳсосоти меҳмоннавозии мардумонро ифода карда тавонад, магар барои бинанда гуворо нест?!» [10].

Ў аз нафаронест, ки бори нахуст дар шаҳри Душанбе гузоштани чор дарвозаи шартиро дар чор самти он таклиф кардааст. Инҳо «Дарвозаи Вахш», «Дарвозаи Ҳисор», «Дарвозаи Варзоб», «Дарвозаи Кофарниҳон» буда ва мебоист сари ҳар дарвоза байти мувофике навишта шавад ва шабҳо ҳар ҳарфи байт аз шуои барқ чун ситора тобон бошад [10].

Пешниҳоди Л. Шералӣ дар мавриди сабти абёт ба деворҳо, току сақфҳо, даромадгоҳи сари раставу бозорҳо дар ситоиши ҳимматбаландӣ, ҳалолкориву ҳалолхӯрӣ, мизондорӣ, ҳадшиносӣ, шукргузорӣ ё дар мазаммати ҳаромкориву қачдастӣ, инчунин дар сифати гиёҳу меваҳо, нӯшу неъматҳо ва хосияти онҳо, қадри нон, ранчи деҳқон, бахшояндагии замин, об ва ғайра хеле муфид ба назар мерасанд, ки «ҳам чашми харидор ба онҳо меҳӯрад, ҳам чашми фурӯшгор».

Мавзуи сабти абёт ба сари қабрҳо дар пешгуфтори маҷмуаи “Санги мазор” таҳти унвони “Марг ҳаёт аст, ҳаёт аст марг” [3, с. 3-8] низ баррасӣ шудааст. Ин маҷмуа байтҳоеро дар бораи санги гӯрҳо ва мақбараҳо дар бар мегирад, ки гирдоваранда ва муаллифи сарсухани он Л. Шералӣ мебошад [3, с. 3-8].

Дар мусоҳибаҳои “Ҳамеша дар хидмати мардум” (1987) ва «Шамъ агар оташ набинад» (1988) дар бораи нақши маҷаллаи “Садои Шарқ” ва арзишу аҳаммияти иҷтимоиву адабии он дар ҷомеа сухан рафтааст. Муаллиф ба “Садои Шарқ” ҳамчун ягона маҷаллаи адабӣ баҳо медиҳад, ки ба саҳифаҳои торики таърихи адабиёт метавонад равшанӣ андозад. Чунин саҳифаҳо дар ҳаёту эҷодиёти Садриддин Айни, Пайрав Сулаймонӣ, Ҳабиб Юсуфӣ, Ғанӣ Абдулло, Пирмуҳаммадзода Деҳотӣ, хусусан адабиёти тоҷик дар ибтидои асри бист, солҳои бистуму сиюм кам нестанд. Дар ин мусоҳибаҳо талаботи замона дар мавриди он ки “боз кардани саҳифаҳои торик ва ё сиёҳи таърихи адабиёт ва ҷамъият аз талабҳои даврони бозсозист”, равшан пайгирӣ шудааст. Маҳз тавассути маҷаллаи хонандагон аз рӯзгори мураккаби Аҷзӣ, Мирзо Сироҷ, Фитрат, Ҳамдӣ, Садриддин Айни, Пайрав Сулаймонӣ, Пирмуҳаммадзода, Рашид Абдулло, Ғанӣ Абдулло, Ҳаким Карим, Раҳим Ҳошим барин саромадони маданияти нави тоҷик оғаҳӣ пайдо карданд. Албатта “баъзеи онҳо дар фоҷиаи соли 1937 ва муборизаи байни идеологияи наву кӯҳна маҳкум шудаанд. Вале хонанда ба тарзи саҳеҳ намедонад, ки онҳо чӣ тавр, чаро маҳкум шудаанд, гуноҳашон чист” [13, с. 13].

Дар посухи чунин талабот ба миён омадани боби наво бо номи “Тазкираи адабиёти солҳои 20-30-ум”, наشري очерку ёддоштҳо дар бораи адабони номбурда ва ходимони партия – Чинор Имомов, Шириншо Шотемур, Абдуқодир Мухиддинов, Абдулло Раҳимбоев ва амсоли инҳо калиди бисёре аз муаммоҳои таърихро ба хонандагон кушодааст. Ба ин восита дар асоси “асноду ҳуҷҷатҳои таърихӣ ва шаҳодатномаи ҳамкорону ҳамнаслон тарҷумаи ҳол ва фаъолияти эҷодию иҷтимоии онҳо барқарор” гардид. Ин ҳама рӯйдодро Л. Шералӣ “кори баҳайри бозсозии ҳақиқати таърихӣ” ба шумор меоварад ва дар амалӣ шудани он хидмати муаррихон ва зиёиёни шоҳиди он солҳоро муфид арзёбӣ мекунад.

Ҳамин тавр, Л. Шералӣ бештар сари масъалаҳои мубрами зиндагии иҷтимоиву маънавии аҳли миллату ватан андешида, доимо ташвиқ кардааст, ки мардум, хоса аҳли зиё бештар ба таваққури раванд ва посухи дардҳои дармони ҷомеаро биёбанд.

ПАЙНАВИШТ:

1. *Ғаффоров, У. Лоиқ Шералӣ: Нашири нав бо таҳрири иловаҳо. – Душанбе: Адиб, 2012. – 514 с.*
2. *Дарси ҳеҷтаниносӣ: Маҷмуаи мақолаҳо. Дар ду китоб. – Душанбе: Ирфон, 1989-1990. – 272 + 400 с.*
3. *Марг ҳаёт аст, ҳаёт аст марг: Пешгуфтор // Санги мазор: Байтҳо дар бораи санги гӯрҳо ва мақбараҳо / Гирдоваранда ва муаллифи сарсухан Л. Шералӣ. – Душанбе: Адиб, 1993. – С. 3-8.*

4. Шерали, Л. Дар боби анъана ва русуми нав /Л.Шерали // Комсомоли Тоҷикистон. – 1967. – 7-уми июл.
5. Шерали, Л. Ҷамоли Сугдиён: Дар бораи ҳифзи ёдгориҳои таърихӣ ва мероси аҷдодӣ / Л. Шерали, О. Латифӣ // Комсомоли Тоҷикистон.–1969.–10 январ.–С. 4 (аз “Комсомольская правда”. – 1969. – 4-уми январ).
6. Шерали, Л. Қадри ёдгориҳо: Дар бораи муносибат ба ёдгориҳои таърихӣ дар Тоҷикистон /Л.Шерали // Маориф ва маданият. – 1969. – 1-уми март.
7. Шерали, Л. Ҳақиқат галаба мекунад /Л.Шерали // Маориф ва маданият. – 1980. – 5-уми феврал.
8. Шерали, Л. Ширу шакар. Дӯсти мо, бародари мо: Рӯзҳои адабиёт ва санъати Тоҷикистон дар Ўзбекистон. – Тошкент: Наширияти адабиёти бадеӣ ва санъати ба номи Ғафур Ғулом, 1981. – С. 34-36.
9. Шерали, Л. Ду кӯчаи Мирзо Турсунзода: Дар бораи номгузориҳои ду кӯча дар Додистон ба номи шоири тоҷикон /Л.Шерали // Маданияти Тоҷикистон. – 1982. – 29-уми июн. – № 52 (156). – С. 3.
10. Шерали, Л. Байтҳои ҳуснафзо /Л.Шерали // Маданияти Тоҷикистон. – 1983. – 2-юми декабр.
11. Шерали, Л. “Садои Шарқ” дар об зарқ /Л.Шерали // Адабиёт ва санъат. – 1986. – 25-уми сентябр. – № 39 (259). – С. 3.
12. Шерали, Л. Дар дуруҳа (Оид ба масъалаҳои муҳити маънавӣ) /Л.Шерали // Тоҷикистони советӣ. – 1987. – 17-уми январ; **ҳамч.:** Дарси ҳештаниносии: Маҷмӯаи мақолаҳо. – Душанбе: Ирфон, 1989. – С. 148-153.
13. Шерали, Л. Шамъ агар отаи набинад: Мусоҳиба бо сармуҳаррири журнали “Садои Шарқ” Л. Шерали оид ба сифату барориши мақолаҳои маҷалла / Мусоҳиб Ҳ. Муҳаммадиев // Адабиёт ва санъат. – 1988. – 15-уми сентябр. – С. 13.
14. Шерали, Л. Чудо шавем ё ба ҳам оем? /Л.Шерали // Тоҷикистони советӣ. – 1990. – № 24 (28).

REFERENCES:

1. Gafforov, U. *Loiq Sherali: New edition with corrections and alternations.* - Dushanbe: Adib, 2012. - 514 p.
2. *Self-cognition lesson: Collection of articles. In two books.* - Dushanbe: Irfon, 1989-1990. - 272 + 400 p.
3. *Death is the life, the life is death: introduction // Tombstone: Verses about tombstones and mausoleums / prepared and author of introduction L. Sherali.* - Dushanbe: Adib, 1993. - P. 3-8.
4. *Sherali, L. On the chapter of tradition and new style / L. Sherali // the Komsomoli Tojikiston.* - 1967. - July 7.
5. *Sherali, L. Jamoli Sughdian: On the preservation of historical monuments and ancestral heritage / L. Sherali, O. Latifi // Komsomoli Tojikiston.* 1969. - January 10. -P. 4 (from "Komsomolskaya Pravda". - 1969. - January 4).
6. *Sherali, L. The value of monuments: on the attitude to historical monuments in Tajikistan / L. Sherali //Maorif va Madaniyat (Education and culture).* - 1969. - March 1.
7. *Sherali, L. The truth wins / L. Sherali // Maorif va Madaniyat (Education and culture).* - 1980. - February 5.
8. *Sherali, L. Milk and sugar. Our friend, our brother: Days of Tajik literature and art in Uzbekistan.* - Tashkent: Literary literature and art named after Ghafur Ghulam publishing house, 1981. - P. 34-36.

9. *Sherali, L. Mirzo Tursunzoda`s two streets: on the naming of two streets in Dagestan named after the Tajik poet / L. Sherali // Madaniyati Tojikiston (Culture of Tajikistan). - 1982. - June 29. - No. 52 (156). - P. 3.*
10. *Sherali, L. Happy verses / L. Sherali // Madaniyati Tojikiston (Culture of Tajikistan). - 1983. - December 2.*
11. *Sherali, L. “The Sound of the East” drowned in water / L. Sherali // Literature and art. - 1986. - September 25. - No. 39 (259). - P. 3.*
12. *Sherali, L. At the crossroads (concerned with the issues of spiritual environment) / L. Sherali // Soviet Tajikistan. - 1987. - January 17; also: Self-cognition lesson: Collection of articles. - Dushanbe: Irfon, 1989. - P. 148-153.*
13. *Sherali, L. If the candle does not see fire: Interview with the editor-in-chief of “Sadoi Sharq” magazine L. Sherali on the quality and publication of magazine articles / Interviewer Kh. Muhammadiev // Adabiyot va San’at (Literature and art). - 1988. - September 15. - P. 13.*
14. *Sherali, L. Shall we separate or come together? / L. Sherali // Tojikistoni Soveti (the Soviet Tajikistan). - 1990. - No. 24 (28).*